

В.С. Кухарьонук

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філол. наук, доцент Н.Д. Борисенко

Вербалізація концепту РОБОТА засобами сучасної англійської фразеології

Сучасні лінгвістичні розвідки спрямовані на виявлення кумулятивної функції мови та вербалізації знань про навколишній світ у мові [6: 16]. У цьому зв'язку особливого значення набувають дослідження фразеологічних одиниць на позначення роботи, які демонструють кумулятивні ознаки. Останні залишаються недостатньо вивченими, незважаючи на те, що фразеологічні одиниці (ФО) знаходяться в центрі уваги мовознавців [1: 67-68].

Лінгвокультурологічні розвідки останніх років доводять, що саме фразеологічний фонд мови надає виключні можливості для вивчення співвідношення та взаємозв'язків між мовою та культурою, а значить дозволяють прослідкувати як історію встановлення окремої лінгвокультурної спільноти, так і особливості її ментальної організації [5: 75-96]. Хоча дослідники і вважають, що ментальність, менталітет і культура загалом відносяться до числа понять, які майже неможливо визначити, саме аналіз фразеологічних одиниць дозволяє описати ці поняття [3: 30-45].

Увагу лінгвістів привертають, насамперед, основні «базові» концепти, які найчастіше пов'язані з культурою народу й найяскравіше відбивають специфіку його мовної свідомості. У своїх роботах провідні науковці в галузі когнітивної лінгвістики розробляють методики концептуального аналізу, подають інтерпретації багатьох соціально значущих концептів, зокрема, просторових, часових, ціннісних [2: 10-15]. Серед таких концептів особливе місце посідає концепт робота, який є складним і багатостороннім. Його мовно-когнітивне представлення в англійській мові потребує докладного розгляду та аналізу, якого до сьогодні ще не було проведено.

Культурно значущі концепти займають важливе місце в індивідуальній та колективній мовній свідомості, чим і обумовлюється надзвичайна актуальність їх дослідження саме за допомогою апарата лінгвокультурології.

Фразеологізми на позначення роботи складають окрему групу в англійській мові та їх дослідження є актуальним, оскільки дозволяє виявити відношення британської лінгвокультурної спільноти до праці та відображує менталітет нації. Virізняючись яскравими кумулятивними властивостями, фразеологічні одиниці вербалізують концепт РОБОТА. Останній має антропоцентричну природу та належить до фундаментальних ментальних уявлень, які категоризують та концептуалізують соціокультурну дійсність. Фразеологічні засоби вербалізації концепту робота в англійській мові передають культурно специфічне уявлення про процес та результат роботи в мовній свідомості британського лінгвокультурного соціуму.

Концепт РОБОТА розглядається нами як діяльність, що потребує фізичних та розумових зусиль або виконується постійно; обов'язок, який є частиною роботи; результат виконання роботи; фізична праця; важка неприємна робота, яка виконується довгий період часу. На основі такого поділу виділяємо групи фразеологізмів, що вербалізують концепт РОБОТА.

Перша група – робота як діяльність (*in work, line of work*). У свою чергу, робота розглядається як процес, що дозволяє людині досягти гарного результату. У цьому сенсі розуміння роботи граничить з чудом: *work wonders, work miracles*.

Друга група – відношення людини до роботи. Фразеологічний фонд сучасної англійської мови відображає відношення, яке може бути як позитивним (*work like magic*), так і негативним (*work like a horse*). При цьому, високо цінується працелюбність: *work one's fingers to the bone*. Позитивно оцінюється робота особи, яка порівнюється з мужніми троянцями з «Іліади» Гомера та «Енеїди» Вергілія: *work like a Trojan*. Негативної оцінки робота може зазнавати, якщо людина перепрацьовує, у

такому випадку робота може призвести до смерті: *work smth to death, work till/until you drop*. У переносному значенні засуджується особа, яка не знає міри у праці. Робота розглядається як важке завдання, яке потрібно зробити: *have one's work cut out*. Коли йдеться про занадто тяжку працю, остання засуджується, і є прокляттям: *work is not the curse, but drudgery is*.

Третя група характеризує фразеологічні одиниці, які розкривають якості, які виробляє робота. В людині цінуються такі якості, як наполегливість та цілеспрямованість, що є передумовою досвіду та запорукою успіху роботи – *practice makes perfect*. Цінується повторення, особливо, що стосується розумової діяльності – *repetition is the mother of learning*. Важливе значення має терпіння – *Rome was not build in a day*. Велику увагу приділяють цілеспрямованості та досвіду, акцент робиться на тому, що наполегливість та завзятість зроблять своє діло – *constant dropping wears away a stone*.

Окрему групу становлять фразеологізми, що позначають характер роботи. Наприклад, невдячна робота *grunt work*. Робота оцінюється як важка, нудна – *donkey work, devil of a job. Make hard work of doing* - робити щось важче, ніж воно повинно бути. *Work one's fingers to the bone* – важко працювати. *Work like a beaver; work like a mule; work like a horse; work like a slave* – робота порівнюється з твариною, яка важко працює або з працею рабів на галерах *work like a galley, work like a slave*. Існує переконання про те, що сумлінним та працьовитим працівникам нелегко живеться, тому що завжди є бажаючі звалити на них багато роботи – *all lay load on the willing horse*.

Паремія визначається нами як лінгво-когнітивний конструкт, котрий інкорпорує передконцептуальну, концептуальну та вербальну іпостасі [4: 75-79]. На вербальному рівні прислів'я та афоризми представлені як завершені висловлювання із синтаксичною будовою речення. Праця усвідомлюється як процес, в якому гарний початок відіграє велику роль як у всьому процесі, так і в кінцевому результаті – *a good beginning makes a good ending*. Праця розглядається як головна годувальниця людини та

основа її існування, як шлях до заможності та збагачення – *if you won't work, you shan't eat*.

Високо цінується праця, вона повинна давати людині щось більше ніж їжу *he that labors and thrives, spins gold*. У цьому випадку логічний ланцюжок є більш складним. Людина, що працює, повинна одночасно процвітати, а як результат вона отримує золото, яке в європейській культурі традиційно уособлює найвищий рівень процвітання. Паремія, що описує найману працю, акцентує увагу саме на винагороді – *a good servant must have good wages*. Спеціаліста можна оцінити лише за отриманим результатом праці – *the tree is known by its fruits; a good workman is known by his chips*.

Відповідно до уявлень англосаксонської лінгвокультурної спільноти, якщо взявся за яку-небудь роботу, маєш виконати її добре. Навіть не розглядається можливість залишити роботу, не виконавши її – *the best way to get rid of work is to do it; never do things by halves*.

Час, відведений на роботу має бути достатнім (*Good and quickly seldom meet*), з іншого боку з роботою не можна зволікати (*The early bird catches the worm*). Проблеми та труднощі, з якими стикається людина працюючи, також зазначаються у пареміях (*Every path has its puddle*).

В англійських прислів'ях відзначається систематичність роботи – *feather by feather a goose is plucked*. Процес роботи відбувається поступово, так, образ гуски символізує усю мету роботи, тоді як пір'їнки позначають лише невеличку частину.

Крім того, в сучасній англійській мові наявні паремії, які підкреслюють корисність роботи для морального стану конкретної особи (*Constant occupation prevents temptation*). Паремії описують відношення людини до праці, підкреслюючи, що саме від відношення людини залежить результативність її праці. Людина, яка присвячує свій час праці протиставляється тому, проводить своє життя у бездіяльності, оскільки час спливає швидко для того, хто працює, і повільно для нероби (*All days are short to industry and long to idleness*). Крім того, працьовитість відмічається як одна з найпривабливіших характеристик працюючої особи (*Gardens are*

not made by sitting in the shade). З іншого боку, велика кількість паремій відмічає той факт, що праця є кропітким процесом (*Little strokes fell good oaks*); підкреслюється, що обережність у роботі призводить до гарних результатів (*The more haste, the less speed*).

Отже, аналіз фразеологічних одиниць, що вербалізують концепт робота, дозволяє виділити наступні групи ФО: робота як діяльність; як процес; якості, які виробляє робота; відношення до роботи; характер роботи. Паремії в англійській мові описують роботу як процес; результат; наголошують на її систематичності та моральному аспекті.

Подальшою перспективою роботи, на наш погляд, є порівняльний аналіз вербалізації концепту РОБОТА засобами англійської та української мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алефиренко Н. Ф. Фразеология и культура / Алефиренко Н. Ф. // Язык и культура. Вторая международная конференция. Тезисы. Часть I. / Сост. С.Б.Бурого. – К.: Коллегиум, 1993. – С. 67-68.
2. Аскольдов С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов // Русская словесность. От теории к структуре текста. – М.: Антология, 1980. – 243 с.
3. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / В. В. Виноградов. – М.-Л.: АН СССР, 1983. – 126 с.
4. Карасик В. И., Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования / Карасик В. И., Слышкин Г. Г. // Методологические проблемы когнитивной лингвистики / Под ред. И. А. Стернина. – Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2001. – С.75-79.
5. Маслова В. А. Лингвокультурология. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / В. А. Маслова. – Москва: Наука, 2001. – 194 с.
6. Новикова К. Ю. Лингвострановедческий анализ эмоционально-экспрессивных фразеологических единиц (на материале французского языка) : Автореф: дис. канд. филол. наук. – М.: МГЛУ, 1998. – 16 с.
7. Dictionary of English Language and Culture. – Longman, Group Ltd, 1992. – 1560 p.
8. Hornby A.S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. Oxford, 1998. – 1458 p.